

MIROSLAV STIPLOVŠEK, Razmah strokovnega-sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918–1922, izd. Partizanska knjiga i Delavska enotnost, Ljubljana, 1979, 672 str.

Znanstvena historiografija o sindikalnom pokretu, tom posebnom dijelu radničkog pokreta, što je u razdoblju između dva svjetska rata na tlu Jugoslavije imao ne samo značenje najmasovnijih radničkih organizacija usmjerenih na zaštitu radničkih, ekonomskih, kulturnih i uopće socijalnih interesa, već često, zbog raznih razloga i funkciju političkih organizacija radničke klase, u nas je relativno mala. Ona je tek u začetku, iako se već do danas i na tom polju dosta uradilo, uglavnom na analizi pojedinih sindikata, prvenstveno onih što su bili vezani za Komunističku partiju Jugoslavije. Zato je svaki znanstveni rad s tom problematikom novo obogaćivanje postojećih znanja, a pogotovo takav rad kakva je knjiga izvanrednog profesora na Univerzi Edvarda Kardelja u Ljubljani dra Miroslava Stiplovškega s naslovom »Razmah strokovnega-sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918–1922« (Pregled razvoja in delovanja strokovnih organizacij v jugoslovanskem delu Slovenije od prevrata 1918. do ponovne utrditve revolucionarnih strokovnih organizacij konec 1922), objavljena u Ljubljani potkraj 1979.

U toj je monografiji, zapravo nešto prerađenoj autorovoj doktorskoj disertaciji, znanstvenom akribijom uz korištenje svih raspoloživih izvora i literature o problematici, vrlo detaljno obrađen razvoj sindikalnog pokreta u Sloveniji u vrijeme kad se konstituirao jugoslavenski komunistički pokret i u političkom i u sindikalnom pogledu, opredijelivši se za revolucionarni preobražaj društva iz kapitalističkog u socijalističko društveno uređenje i kad Strokovna komisija Slovenije, zahvaljujući utjecaju socijaldemokrata u svom vodstvu, nije bila spremna da se na revolucionarnim osnovama ujedini s ostalim sindikalnim organizacijama u zemlji. Zatim je isto tako opširno analizirano jačanje lijevo orijentiranih snaga u Strokovnoj komisiji koje su, uz podršku članstva, uspjele ujediniti Strokovnu komisiju u Centralno radničko sindikalno vijeće Jugoslavije, centralnu instancu jedinstvenog revolucionarnog sindikalnog pokreta (stvorenu u travnju 1919), što se zbilo 1. travnja 1920, uoči velikog generalnog štrajka željezničara Jugoslavije. Međutim, ujedinjenje su i dalje sabotirale te desne snage, pa je potkraj 1920. Strokovna komisija isključena iz Centralnog radničkog sindikalnog vijeća, da bi tek 1921. i 1922. bili stvoreni komunistički orijentirani sindikati pod nazivom Nezavisni sindikati — koji su u to vrijeme formirani i u drugim dijelovima Jugoslavije. Vrijednost Stiplovškova rada nije samo u detaljnoj analizi uzroka i posljedica političkog previranja unutar Strokovne komisije Slovenije nego i u prikazu rada i programa socijaldemokratskih sindikalnih organizacija kao i drugih sindikata kakvi su bili kršćansko-socijalni sindikati, narodno-socijalni i liberalni sindikati, pa je time dao uvid u cjelinu sindikalnog pokreta tog vremena u Sloveniji, pokreta koji je kao i u drugim dijelovima Jugoslavije bio nejedinstven, politički, programski, akciono i organizaciono heterogen i pun suprotnosti, što ih je jedina nastojala premostiti Komunistička partija Jugoslavije i njezini sindikati. Dakle, riječ je o cjelovitoj obradi razvoja sindikata u Sloveniji u razdoblju od 1918. do 1922.

Problematika je izložena pregledno i sistematski. Nakon predgovora i kratica slijedi Pregledni oris strokovnega gibanja na Slovenskem do konca prve svetovne

vojne, a zatim prvi dio s naslovom Razvoj strokovnih organizacij od prevrata 1918. do ustanovitve zveze Neodvisnih strokovnih organizacij Slovenije konec 1922 (s podnaslovima: A. Socialnodemokratske in komunistične strokovne organizacije, B. Kršćanskosocialne strokovne organizacije, C. Narodnosocialne in liberalne strokovne organizacije, Č. Samostojna profesionalna delavska društva, D. Strokovna-stanovska združenja in društva javnih nameštencev, E. Strokovne-stanovske organizacije zasebnih nameštencev). Naziv drugog dijela je Pregled dejavnosti strokovnih organizacij 1918–1922 (s podnaslovima: A. Prizadevanje strokovnih organizacij za izboljšanje socialne zakonodaje in za učinkovitije delovanje ustanov za varstvo delavstva, B. Akcija strokovnih organizacij za izboljšanje mezdnih in delovnih pogojev delavcev in nameštencev, C. Politične stavke in sodelovanje strokovnih organizacij v drugih političnih akcijah, Č. Izobraževalna in kulturnoprosvetna dejavnost strokovnih organizacij, D. Podpore strokovnih organizacij članom v težavah in skrb za njihovo pravno varstvo). U zaključku (sklepu) na kraju knjige rezimirana je problematika, dan je popis izvora i literature kao i kazalo osobnih i geografskih pojmova.

U ovoj je monografiji M. Stiplovišek, obrađujući vrlo pomno sve događaje i odnose u sindikalnom pokretu Slovenije u vremenu kad se na tom teritoriju kao i u cijeloj Jugoslaviji konstituirao komunistički sindikalni pokret, upozorio na specifičnosti njegova razvoja, revalorizirao mnoge do sada poznate podatke, utvrdio mnoge nove činjenice iz cjeline sindikalnog pokreta, pa je knjiga rezultat temeljite analize koja je značajan doprinos jugoslavenskoj historiografiji sindikalnog pokreta i zato mora biti prisutna u svim budućim istraživanjima i u budućoj sintezi sindikalnog pokreta ne samo u Sloveniji nego u Jugoslaviji uopće.

Bosiljka Janjatović

*ZBORNIK br. 16. Historijskog instituta Slavonije i Baranje,
Slavonski Brod, 1979, 334 str.*

Najnoviji broj Zbornika HISiB donosi šest članaka i nekoliko prikaza. U svom opširnom radu B. Hrabak piše o dezerterstvu i zelenom kadru u jugoslovenskim zemljama u prvom svetskom ratu (1–131). Autor konstatuje da se o zelenom kadru posle drugoga svetskoga rata dosta govorilo i prigodno pisalo, ali izvori koji govore o tom problemu su malobrojni i jednostrani. U razvitku i delovanju dezerterstva i zelenog kadra autor uočava tri etape: prva etapa traje do pozne jeseni 1917, druga do sredine 1918, kad počinju delovati povratnici iz Rusije, a treća od početka oktobra 1918. Hrabak je najpre opisao pojavu intenzivnijeg sabotiranja imperijalističkog rata i jačanje dezerterstva i zelenog kadra u južnoslovenskim zemljama Austro-Ugarske (do jeseni 1917). Upozorava da se dezerterstvo javlja u svim vojskama posle prvih većih poraza, pa i u nemačkoj vojsci kao najdisciplinovanijoj. Tokom 1915. bilo je 5,47 puta više oružanih intervencija nego 1914, što potvrđuje da se begunci brane oružjem. Poznato je da je tokom 1917. bilo 3,77 puta više oružanih obračuna nego 1916. Tada to više nije bilo individualno sabotiranje ratnih obaveza bolje situiranih pojedinaca, već opšta